

Tamási Áron: Ábel
a rengetegben (1932)

2020.04.24.

Tamási Áron: Ábel a rengetegben (1932)

A szerző szava az 1955-ös kiadáshoz

„...**Nehéz és vigasztalan időknek** a fia Ábel, kinek **játékos-komoly vélekedéseit és cselekedeteit** úgy is kell nézni, annak a kornak fátyolán keresztül. **Jellemének és kedélyvilágának** dolgában némileg talán hasonlít az írójára. S ez nem is volna csoda, mert **gyermekkoromnak és ifjúságomnak sok fénye szövi be,** és sok **felhője lengi körül** az ő világát.. Bátran mondhatom tehát, hogy ez a hasonlóság nem több, mint a fény és felhő játéka, vagyis az **Ábel emberi mosolygása**. S ha ez így van, akkor a játékos mosoly **mögött az a vágya rejtőzik, hogy az én atyai önzésem túlhaladva ő a székelység ábrája** legyen.

Hát legyen is, ha tud.

Most, tizenkét esztendő múltán, ismét alkalma nyílik erre a **küzdelemre** is. S nagyobb és kedvezőbb alkalma, mint születése óta bármikor, hiszen a hittel táplálkozó küzdelmet sohasem értették meg jobban az emberek, mint éppen manapság; és a **küzdelem derűje** iránt sem voltak érzékenyebbek, mint időkben. Ezt maga Ábel is **érezve, tiszta emberi arccal** és az **együttérzés teljességével** keresi a jó magyarok és az igaz emberek barátságát. S keresi különösen az **ifjúság szívét**, melynek szüntelen buzgását és földi reményét bizakodva hordozza ő is.”

Narráció, történetalakítás, szerkezet

- kronológikus, időrendi sorrendben mutatja be az eseményeket (konkrét időpont (és mégsem – nem tudja, hogy szerda vagy csütörtök → népmesék „Hol volt, hol nem volt”): ősz-tél-tavaszi Ábel nézőpontjából (néhány kivétel: Márkus élettörténete, álom - rózsabokor-ördögök)
- Tamási: négy (4) számozott rész, nincs fejezet, alcím
- Narrátori nézőpont öt (5) különleges eseményt különít el, egy-egy fordulópont – nem feltétlenül esik egybe az író által használt struktúrával
- Hangsúlyos szerepet kap az erdőszlak átrendezésének mozzanata: Ábel függetlenedése, felnőtté válásának momentuma (beavatás)
- Életképszerű jelenetek, novellisztikus történetek
- Indítókép: realiztikus életkép → Ábel utolsó családban eltöltött estéje
- Életkép → történetek szinte önmagukban is megállnak: kivonulás a Hargitára, berendezkedés, bombák megtalálása, különféle emberekkel való találkozás, sasmadár stb. de ezeket összefűzi Ábel alakja

Narrátori nézőpont

1.

Abban a nevezetes **ezerkilencszáz és huszadik évben**, vagyis egy esztendőre rá, hogy a románok kézhez vettek minket, székelyeket, az én életemben még külön is **igen nagy fordulat** állott bé. Akkor is Ábelnek hívtak engem; s ott laktunk Csíkcsicsóban, abban a nagy káposztatermelő faluban, a felcsíki járásban, éppen az Olt vize mellett.

Az a nap, amelyik az előbb felemlített **nagy fordulatot** hozta belé az életembe, éppen a Szent Mihály napjára következő nap volt, vagyis **szeptember harmincadika**. De már azt, hogy **szereda volt-e vagy csütörtök**, azt már nem tudnám megmondani, csak az jut jól eszembe, hogy apám rég nem járt volt immár az erdőről haza.

2.

Délutánra már az eső szitálása is megindult. Ezzel **új világ szakadt** a Hargitára; s úgyszintén az én pásztorkodásomra is, melyet azonban nemcsak köddel, esővel és hideggel búsított meg, hanem **felékesített kedves kalandokkal** is.

3.

Ahogy megpillantottam őket, egyszerre **reszketni kezdtem**. Akkor még nem tudtam, hogy miért, de az elkövetkező idő eléggé megmondta ezt nekem. Mert az **az élet, amit a csendőr hozott el az én házamba**, csak a pusztába kivetett zsidók életéhez hasonlítható, ha ugyan igaz, amit őrök beszélnek. (Második fejezet vége)

Annyi bizonyos, hogy abban a percben, amikor én a bank pénztárosát és a csendőrt megpillantottam, hargitai életemnek egy **új szakasza** kezdődött.

Keserves, téli szakasza. (Harmadik fejezet eleje)

4.

A közeli jövő azonban azt bizonyította bé, hogy semmi hibbanás nem történt, de igazat sem mondott. Mert ugyanis néhány nap múlva **olyan dolog esett meg**, ami nemcsak a **sötét titkokat derítette fényre, hanem magát Surgyélánt is megfejtette**.

Ha jól emlékszem, az **a nevezetes nap** éppen újesztendő második napja volt.

5.

S így mentünk belé a **márciusba**.

De tova hetedik körül **nagy változás történt**, mert édesapám elment, hogy a tavaszi munkához kéznél legyen otthon.

Fordulópont

Apám kihozott ide, s én jöttem, pedig nem is akartam. Az igazgató felfogadott, pedig azt sem akartam. Semmit sem akartam, csak olyan voltam, mint a levél, amelyik leszakad a fáról, s egyik szél erre viszi, a másik szél arra viszi. A levelet viheti, de engemet immár többet nem, gondoltam magamban, s feltettem a kérdést:

- No Ábel, beléegyezel-e abba, amit apád csinált veled, s amit az igazgató csinált veled?
- Beléegyezem - válaszoltam.
- S hát a jövőre nézve mit határozol?
- A jövőre nézve azt határozom, hogy **a magam fejétől akarok ember lenni.**

Ez azt jelentette, hogy többet senkinek sem hagyom, hogy engemet térengessen, hanem a **magam belátása és akarata szerint fogok cselekedni.** S a célom nem lesz más, hanem **először a kötelesség, aztán pedig az én gyarapodásom s a házam felvirágoztatása.** De arról, hogy ezt a gyarapodást miképpen kéne elkezdni és véghezvinni, arról most nem gondolkoztam, hanem azt a jövőre bíztam. Csak annyit szögeztem magam elé, hogy amiképpen az állatnak a körmeivel és a fogával kell harcolnia, azonképpen az **embernek az eszével.**

Ennyi bölcsesség egy napra elég is, gondoltam, és bémentem a házba.

Kinéztem az ablakon, aztán leültem a rossz székre; majd pedig le s fel kezdettem járkálni a szobában, de **a helyemet semmiképpen nem találtam.** Valami erősen bántott, de még nem tudtam, hogy mi. Később elébújt a **sérelem** is a ködből, s ez nem volt más, hanem az, hogy **apám rendezte bé nekem a szobát.** Szokatlan **haragra gerjesztett az a gondolat,** hogy pásztornak lám jó vagyok, s jó arra is, hogy árva egyedül lakjam ebben a rengetegben, de arra már nem voltam jó, hogy a bérendezést is én vigyem véghez! Nyomban nekiálltam, s mindent lehajigáltam a falról, amit apám aggatott oda. A padból is kiraktam az eleséget, s egyáltalában mindent felforgattam, ahogy csak tudtam. Közben a mérgelem mindegyre terjedt, mint a kiöntött folyó: úgy-annyira, hogy nem kívántam volna emberfélének, hogy most odakerüljön a kezem alá, mert könnyen halálfia lett volna. A kutya vackát is kidobáltam a ház elé, s nem irgalmaztam a macskának sem, aki éppen akkor talált jőni, a száját nagy pirosan nyalogatva.

- Jól van, Ábel! - mondtam magamnak. - Te is **vagy valaki,** s nemcsak egy kutya, akit letesznek valahova, hogy őrizze a környéket.

Mesei-mitikus/biblikus elemek

- a regény realizmusa mítoszra és mesére alapoz: a főhős tökéletes összhangban van a természettel → Németh László szerint „a mindenséggel félig összetapodtan” él
- a kalandorozatok, a kompozíció (epizódlánc), a világlátás (derűs, kedélyes) mitológiai-népi, eposzi-mesei eredetre vezethetők vissza
- Féja Géza szerint „hősei nem csupán élik, hanem teremtik is világukat”
- a realiztikus-novellisztikus egységek – történetek, kalandok, figurák – a mesei struktúrából nőttek ki, nincs semmi mesterkéeltség bennük, valósággal belesimulnak ebbe a világba
- a népi művészet és kifejezőmód magyarázza a részletes elbeszélést, a kalandos események elbeszélésének stílusát
- előadásmódja, hangvétele, bölcselő kedélye a népi világtudat, világértelmezés jegyeit mutatja
- főhőse 15(és 9 nap) éves legény → a mesei hősök is a fiatalsághoz, gyermeki, naiv tisztasághoz kötődnek
- mítoszok hőseit a rendkívüliség jellemezte, mítosz → mese: mitikus hősök helyébe köznapi emberek léptek

Szereplők rendszere

- Ábel **otthon van** ebben a havasi világban, **más mindenki** vendég, kellemes vagy kellemetlen társ, látogató
- Ábel – Társadalom: **család, egyház** (barátok és a román pópa), **fahordók, kultúra** (szekeres ember-Pali bácsi, ponyva; barátok – vallásos-hitbuzgalmi füzetek), **bank** – pénz, birtoklás, hatalom, **kereskedő** – csaló, **csendőr** – változáson megy át, közös betegség összeköti őket, **háború** – bombák, puskák, töltények (háború emléke még elevenen él: keresi és talál is katonaviselt embert, aki megtanítja a fegyver használatát), **elmúlás** (édesanyja és Márkus halála), **nemzetiségek** (román, örmény)
- Ábel:
 - o népi hős, jelképes értelmű utat jár be - rengeteg→város→nagyvilág→rengeteg/havas
 - o 15/16 évesen egyedül kell megküzdenie magánnyal, természettel és társadalommal
 - o sokféle kísértéssel és veszéllyel ismerkedik meg, megküzd ezekkel → felnőtt, önálló ember (beavatás, labirintus)
 - o ereje erkölcsi tisztaságból, önérzetből fakad, fegyverei az eleven esze és talpraesettsége
 - o népi hős + mesei figura: kiemelkedő tulajdonságok, talpraesettség, értelem, életkedv, győzedelmeskedés
 - o fortélyos, csalafinta, kópés furfangosság, erős-lázadó önérzet, méltóságtartás, tudásvágy, értelemkeresés, szolidaritásvállalás, segítőkészség
 - o eszesség, elmésség, ravaszság = népmesék furfangos főhőse
 - o feltűnő bölcsesség, csillogó, fordulatos észjárás

Humor

- „Emberek, osztályok és népek fölé emelkedik, mert a világ értelmét ő oldja meg nem utolsósorban humorával. **Igazi népi humor** ez, mert a nép humorában van mindig valami **mérhetetlen komolyság**: a belső ember könnyed szökelléseével oldja meg benne az élet köttetéseit, irgalmatlanságait s rontó igazságtalanságait”
(Féja Géza: *Az új népiesség. Erdélyi Helikon, 1933*)
- Ábel humorában a **sorsbelátás, remény, önbecsülés, önérzet, méltóságtudat** nyilatkozik meg → a humor éltető ereje a magasrendű értelmű tevékenység, az **intelligencia** (nem mindenki érti Ábel humorát → van, aki azonosulni tud vele, van, aki már csak érti, van, aki számára idegen, magába zárt jelrendszer, amely csak egyetlen érzést – a gyanakvást – ébreszt fel)
- a nyelv, párbeszéd **nem csak** a kommunikáció eszköze, hanem jóval több: túlmutat önmagán → **fordulatos észjárás, megtréfálások, megleckéztetések, „odamondások”, „szófacsarás”**
- nem a fantáziabő képes beszéd, a képzettársítások, a jelképes példálózások, a gondolatváltások a döntőek, hanem a bennük feszülő és kicsapódó **lelki energia**

„szófacsarás”

○ Mialatt így folyt a szó, én azon fáradoztam, hogy megkínáljam őket jó meleg tejjel. Két csuprot már elé is vettem volt, s az egyiket éppen telitöltöttem. Akkor azonban láttam, hogy a másik nem telik meg. Gondoltam hát egyet, s így szóltam Furtunáthoz:

- - Ha kérdenék valamit, megmondaná-e?
- - Én meg, ha olyan a kérdés.
- - Az pedig olyan - mondtam -, mert azt akarom megkérdezni, hogy ez a tej az előbb Isten akaratával futott-e ki?
- - Természetes, hogy Isten akaratával - felelte Furtunát.
- - Akkor jó - mondtam, s azzal a tele csuprot a főbarát elé tettem, a hiányost pedig Furtunát elejébe. Hát erre Furtunát megnézte a főbarát csuprát, de meg az övét is, amely alig volt félig. A hiányosság nagyon feltűnhetett neki, mert így szólt:
- - Hát ennek a fele hol van?
- - Annak a fele Isten akaratával kifutott - mondtam.

Láttam, hogy apámat taszigálja az ördög, hogy ne eressze nekem a dicsőséget, de az apai erejével valahogy **ellenállott** neki.

Annyit azonban mégis megkérdezett **huncut pillantással** tőlem, hogy:

- Hát ez a spárga is rajta volt?
- Rajta hát! - mondtam. - S talán éppen azért jött, hogy oldjuk le róla.
- Hát nem azért, hogy megegyük?
- Azt spárga nélkül is meg lehet enni!

Apám még mindig fontoskodva nézegette, forgatta a nyulat.

- Igazi szép kövér állat! - dicsérte, hogy kívántassa velem; s így folytatta: - De azért mégse együk meg, én azt mondom.

Annyira meglobbantam erre, hogy **csúnyán elszóltam** magamat, mondván:

- Hát egyebet mi a kutya likát tudnánk csinálni véle?
- Szent nyúlnak tekintjük - mondta apám -, s valahova felakasztjuk, mint az ájtatos képet.
- Szent nyúlnak?! S miért szent nyúlnak?
- Azért, mert csodás jelek vették körül a jövetelét.

Láttam, hogy **most az egyszer megszorított apám**, de én is hamar **feltaláltam** magamat. Úgy tettem, mintha magamba szálltam volna, majd csendesen szóltam:

- Az igaz, hogy én ezt a nyulat csodás jelek között fogtam: nagy vétek volna hát csakugyan, ha megennők.

Erre apám szorult a falnak, mert ijedten kérdezte meg:

- Hát akkor?
- Úgy csináljuk, hogy nem megesszük, hanem magunkhoz vesszük.
- Hát az nem mindegy?
- Nem bizony - feleltem -, mert példának okáért a puliszkát megeszi az ember, de teszem fel, a szent ostyát magához veszi.

Erre megadta magát apám, nehogy még jobban győzni találjak; s másrészt tán azért is, mert szorgosan kezdett sötétedni.

- Akkor eredj, s fend meg a kést! - **adta ki a parancsot**.

Műfaj

- Babits „**pikareszk**” de!!!! a népmesei vonatkozásokat emeli ki
- „**novella**” az első rész eleje még ezzel a megjelöléssel és harmadik személyben írva jelent meg az Erdélyi Helikonban 1932 márciusában, de !!!!
- „**robinzonád**” → a kiköltözés (Dávid Gyula), de !!!! ez nem elszigetelődés a társadalomtól, hanem olyan keretet teremtő lehetőség, amelyben sorra jelennek meg a társadalom erői
- **Nevelési regény, fejlődésregény** → különböző próbák (apa helyét betölthesse, kétszer méri össze magát apjával: magasabb) → avatási szertartás, átmeneti rítus (átrendezi a házat saját ízlése szerint – ezt a beköltözéskor édesapja végezte el → nem fogadja el az apja által nyújtott mintát = felnőtt)

Feladatok

- Tamási ifjú hősei
- Szövegközöttség
- Összehasonlító elemzés: regény-film (rendező: Mihályfy Sándor, 1994) cselekmény - dramaturgia viszonya

Összeállította: TÓTH Domokos

○ Forrásanyag:

- Ambrus Ágnes, Bodó Anna: Magyar nyelv és irodalom – Tankönyv a líceumok IX. osztálya számára
- Dávid Gyula: Tamási Áron írói pályája in. Tamási Áron – Ábel, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1973
- mek.oszk.hu